

Ремех Тетяна Олексіївна,
кандидат педагогічних наук,
завідувачка відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ПРАКТИКО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ УЧНІВ ГРОМАДЯНСТВА

Автор розглядає громадянську компетентність особистості як сукупність готовності (це знання, вміння, мотиви, цінності й здатності особистості, її активnodіючий стан, установки на певну поведінкову модель та змобілізованість на виконання тих чи тих завдань) і здатності (це природна соціальна обдарованість людини та її соціальна продуктивність).

Ключові слова: громадянська компетентність особистості; курс «Громадянська освіта».

Сьогодення потребує поінформованої та компетентної особистості, спроможної ухвалювати самостійні рішення та нести відповідальність за власні вчинки. Сучасна освіта уявляється культурним способом життєдіяльності сучасної людини, що відображає міру активності соціальної позиції, глибину інтелекту, культурну розвиненість особистості. Державна система освіти є важливим інститутом, який еволюційним шляхом забезпечує зміну ментальності людей, створює умови для становлення громадянського суспільства.

Програмовим завданням громадянської освіти в школі є цілеспрямована підготовка учнів до ефективного функціонування в системі суспільних відносин, продуктивної соціальної взаємодії та активної відповідальної участі в суспільній діяльності [1]. Навчання десятикласників курсу «Громадянська освіта» спрямоване на розвиток їхньої громадянської компетентності, яка пов'язана з громадянськістю – духовно-моральною цінністю, світоглядно-психологічною характеристикою людини, зумовленою державною самоідентифікацією, усвідомленням приналежності до конкретної країни [5, с.39].

Громадянська компетентність особистості є сукупністю поперше, готовності (це знання, вміння, мотиви, цінності й здатності

особистості, її активнодіючий стан, установки на певну поведінкову модель та змобілізованість на виконання тих чи тих завдань); по-друге, здатності (це природна соціальна обдарованість людини та її соціальна продуктивність) [5, с. 38].

Охоплюючи громадянську активність, громадянську позицію, вибір та відповідальність, громадянська компетентність проявляється в соціально-комунікативних та інформаційно-дослідницьких здатностях особистості, в громадянській участі та вмінні розв'язувати соціальні проблеми, робити відповідальний вибір та ухвалювати рішення [5, с. 40].

Сформована громадянська компетентність виявляється в активній громадянській позиції людини, її спроможності відповідально реалізовувати свої права та обов'язки, здатності організовувати соціальне партнерство та розв'язувати суспільні проблеми [1]. Через критичне мислення, кооперацію для досягнення мети, ставлення до правил як бажаних моделей поведінки, особисту відповідальність, толерантність і плюралізм громадянська компетентність виявляється в таких якостях людини як відповідальність і впевненість [2, с. 19].

Громадянська компетентність виступає сукупністю знань, умінь, навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань учня [3, с. 66-67], які уможливають розуміння ним свого місця в суспільстві, формування почуття відповідальності за себе та свої дії, усвідомлення себе громадянином, відповідальним за країну й готовим реалізовуватися в ній.

На відміну від інших навчальних предметів ліцею, основними завданнями громадянської освіти є розвиток в учнів умінь «поводитись», «проявлятись», «реалізуватись у життєвих ситуаціях», «спілкуватися з іншими», «отримувати досвід поведінки, взаємодії, взаємовідносин» [1]. Виконання означених завдань можливе за активної залученості учня до навчання, його «занурення» у відповідні навчальні ситуації на уроці й поза ним [4, с. 9] при здійсненні конкретної діяльності, що моделює життєві ситуації або є безпосередньою участю в ній.

Навчання предмета має надати учню, крім громадянських знань, громадянські вміння, навички й моделі поведінки. Учні варто не лише бути обізнаним у повноваженнях органів влади та посадових осіб, правах громадян і способах їх реалізації й захисту, законодавчій процедурі, діяльності судової та податкової систем держави

тощо, а й бачити та усвідомлювати власне місце в цих процесах [Там само].

Якщо громадянська компетентність учня формується й розвивається виключно в діяльності, то ефективними будуть інтерактивні методи навчання громадянства. Засновані на взаємодії, співпраці та взаємонавчанні, такі методи активізують діяльність учнів та уможлиблюють застосування громадянських знань і вмінь на практиці.

Взаємодіючи на уроках з іншими учнями і вчителем, учень опановує систему апробованих способів діяльності щодо себе й соціуму, засвоює механізми пошуку інформації в індивідуальній та колективній діяльності.

На уроках із курсу «Громадянська освіта» перевагу слід надавати розгляду дискусійних питань, дослідженню суспільно суперечливих проблем, аналізу суспільних явищ і процесів як приводу для спільного обговорення учнями в класі та самостійного обмірковування ними вдома.

Учителю громадянської освіти слід пропонувати учням завдання для роботи в парах і групах, написання творів-роздумів, невеликі за обсягом учнівські проекти, що реалізують учні індивідуально або командою на уроках і поза школою (в межах району, населеного пункту, в місцевій громаді) [4, с. 9–10].

Застосування інтерактивних методів(мозковий штурм, дискусія, рольова гра, моделювання, аналіз кейсів, кооперативна робота, драматизація, портфоліо) на уроках із громадянської освіти вчитель має поєднувати з більш традиційними для української освіти методами навчання учнів, при цьому надаючи перевагу інтеракції в навчанні учнів громадянства.

Отже, накопичення громадянських знань, умінь і навичок учнями та їх апробація й застосування в навчальних і життєвих ситуаціях ефективно відбуватиметься: при засвоєнні учнями відповідних знань про способи діяльності; при систематичному застосуванні цих способів діяльності в процесі спілкування та їхньої взаємодії учнів у ході виконання інтерактивних вправ; через керований педагогічний вплив на учнів під час навчання предмета. Відтак розвиток громадянської компетентності учнів ліцею потребує практико орієнтованих форм і методів навчання та організації позаурочної діяльності учнів, ґрунтованих на демократичності, діалозі та партнерстві.

Список використаних джерел

1. *Громадянська освіта*. Навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів URL:

<https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58875/>

2. Кучер О. А. Формування громадянської компетентності учнів профільних класів засобами варіативних суспільствознавчих предметів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни)». Київ, 2014. 252 с.

3. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* : Бібліотека з освітньої політики / [за заг. ред. О. В. Овчарук]. Київ : К.І.С., 2004. С. 66–72.

4. Пометун О. І., Ремех Т. О. *Практичний довідник учителя громадянської освіти* : метод. посіб. Київ, 2018. 96 с.

5. Ремех Т. О. Сутність і структура громадянської компетентності учня нової української школи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 34–41.